

บทบาทพระสงฆ์ในการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม THE ROLE OF ADMINISTRATIVE MONKS IN THE MAHANIKAYA DEPARTMENT IN THE ADMINISTRATION OF SONGHA AFFAIRS IN NAKHONPHANOM PROVINCE

พระมหาวรุตม์ ดิคุขีโร (วรพิมรัฐ)^{1*}, สำราญ วิเศษ², จารุกัญญา อดานนท์³, กชกร เดชะคำภู⁴

Phramaha Warut Tikkhaweero Worapimrat¹, Samran Wised², Jarukanya Udanont³,

Kotchakorn Dechakhamphu⁴

^{1,2,3,4} สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

^{1,2,3,4} Department of Public Administration, Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

*Corresponding author's e-mail: Phramaha.warut2534@gmail.com^{1*}, Wised2520@gmail.com²,

Jarukanya_u@gmail.com³, Monydecha@gmail.com⁴

Received: June 3, 2024

Revised: June 16, 2024

Accepted: June 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และรักษาการแทนเจ้าอาวาส จำนวน 282 รูป และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ จำนวน 8 รูป โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับบทบาทพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน คือ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รองลงมา คือ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการมีจิตสาธารณะ และด้านบทบาทในการบริหาร ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงานในหน้าที่พระสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม คือ การที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา

จึงมีการร่วมกันขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา และให้มีการนำแนวทางไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ การศึกษาสงเคราะห์ นำไปสู่การช่วยเหลือองค์กรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: บทบาท; พระสังฆาธิการ; การบริหาร; กิจการคณะสงฆ์

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the role of administrative monks in the Mahanikaya department in the administration of Sangha affairs in Nakhon Phanom province. 2) To compare the role of administrative monks in the Mahanikaya department in the administration of Sangha affairs in Nakhon Phanom province classifying by personal factors. 3) To study obstacles and find out the solutions to develop the role of administrative monks in the Mahanikaya department in the administration of Sangha affairs in Nakhon Phanom province. This is mixed methods research. Sample group for quantitative research are the Ecclesiastical Provincial Governor, the Ecclesiastical Vice Governor, the Ecclesiastical District Officer, the Ecclesiastical Deputy District Officer, the Ecclesiastical Commune– Chief, the Ecclesiastical Deputy Commune– Chief, the Abbot, the Deputy Abbot, the Assistant Abbot and the Acting Abbot, 282 monks in total. Sample group for qualitative research will apply purposive sampling, selected 8 monks. The research instruments are questionnaire, interview, focus group which shows .95, with statistical significance set at the .05 level. The results of the research found that 1) the overview of the role of administrative monks in the Mahanikaya department in the administration of Sangha affairs in Nakhon Phanom province is at high level, to consider that Sangha administration, administration efficiency, general administration, public mind, and role of administration respectively. 2) To compare the role of administrative monks in the Mahanikaya department in the administration of Sangha affairs in Nakhon Phanom province found that Sangha leaders with different years of ordination, general education qualifications, religious education qualifications, positions, and work experience as Sangha leaders have different opinions on the role of the administration of the Mahanikaya Sangha at a statistically significant level of .05. 3) Problems, obstacles, and guidelines for developing the role of the Sangha in managing Sangha affairs in Nakhon Phanom Province. Monks who are responsible for promoting and nurturing Buddhism to prosper. Building faith among Buddhists. The role of the monks is to help ensure that systematic administration through the administration of the Sangha's affairs ensures that its success is sustainable and permanent. To be efficiency is what the Sangha must do or must consider as a duty related to the Sangha and religion. There was a joint effort to drive forward the strategic plan for reforming Buddhist affairs, and guidelines to practice are consisting of 6 areas: Governance, Religious education, Propagation of Buddhism, Public Utilities and Public welfare education, leads to helping organizations develop themselves appropriately.

Keywords: role; administrative monks; administration; Sangha affairs

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งของโลกที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการหล่อหลอมหรือขัดเกลาอุปนิสัยใจคอของบุคคลให้ละเอียดอ่อน สวยงาม มีความรัก ความเมตตาหรือเอื้ออาทรต่อกันและกัน หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเกิดประโยชน์ ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่องจะมีบุคลิกภาพที่สง่างาม มีจิตใจเยือกเย็นและเป็นสุข และเป็นบุคคลที่สังคมปรารถนา ขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับจากองค์การสหประชาชาติว่าเป็นศาสนาที่มีบทบาทเอื้อประโยชน์ให้แก่มนุษยชาติอย่างสูงยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องเมตตา กรุณา และการไม่เบียดเบียนกัน ถือว่าเป็นคำสอนที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งในหมู่มนุษยชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น เมื่อพูดถึงสังคมสงฆ์และการปกครองแล้วจึงต้องดูที่พระวินัยเป็นหลัก เพราะพระวินัยเป็นทั้งโครงสร้างและระบบการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยและพัฒนาบุคลากรในสังคมสงฆ์ ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเอง ทั้งอำนาจขอบเขตของการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งพระวินัยจะเป็นหลักในการปฏิบัติและเป็นแกนกลางคอยยึดเหนี่ยวสังคมสงฆ์ให้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้อำนาจการเดียวกัน เพราะพระวินัยนั้นเป็นการจัดสรรโอกาสให้ชีวิตและสังคมดำเนินไปได้อย่างสะดวก ถ้าชีวิตและสังคมไม่มีระเบียบ ไม่เป็นระบบก็จะสูญเสียโอกาสในการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมสังคมให้เป็นไปด้วยดี ลักษณะสังคมสงฆ์ในครั้งสมัยพุทธกาลจึงแตกต่างจากสังคมโดยทั่วไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลัก คือการปกครองตามคณะสงฆ์และทางศาสดาดำเนินมา โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงประเทศไทย การปกครองคณะสงฆ์มีปัญหาและขัดข้อง จึงได้อาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหาและใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน ครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยจัดระบบการปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยการที่ทรงตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ ศก 121 ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 โดยยกเลิกฉบับแรกนั้น ก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และต่อมาในปีพุทธศักราช 2535 ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ให้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย และต่อมาก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2542)

ในส่วนของจังหวัดนครพนม ฝ่ายมหานิกาย มีการแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นอำเภอ มีวัดที่ขึ้นทะเบียนทั้งหมด 849 วัด มีคณะพระสงฆ์สาธุการที่จะต้องบริหารให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปได้อย่างดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักธรรม ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยหลักการพระสงฆ์สาธุการเป็นผู้มีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดังตามถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม และจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปอย่างดี เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัย แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลและต้องปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง มั่นคง และช่วยสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อ

พระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครพนม, 2565)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

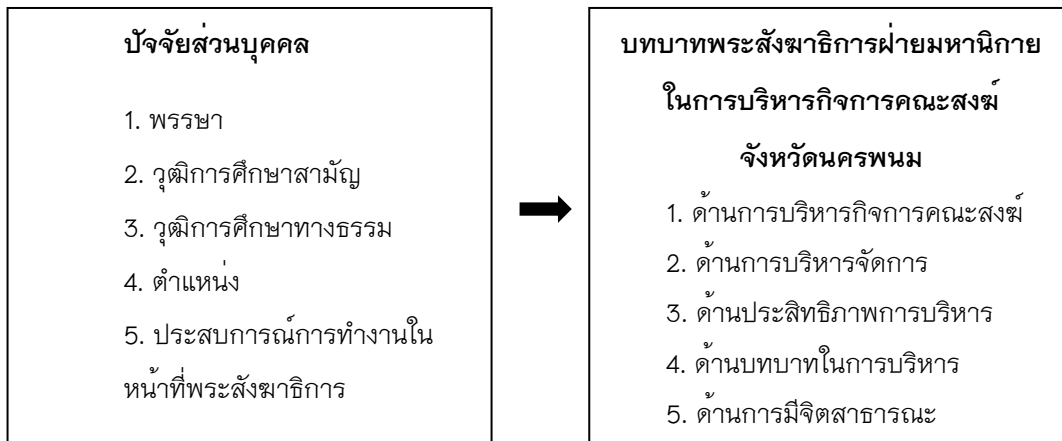
1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การดูแล คุ้มครอง บริหารความสำคัญ การปกครอง ของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน และมีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปถึงเจ้าอาวาส
2. การบริหารจัดการ หมายถึง บริหารจัดการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ
3. ประสิทธิภาพการบริหาร หมายถึง การบริหารงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ จะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในการสนองงานคณะสงฆ์ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม ทำนุบำรุง คือ อุปถัมภ์คุ้มครองและพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนา วิสัยทัศน์ พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง พุทธศาสนิกชนเข้มแข็งมีความสุขด้วยหลักพุทธธรรม ส่งเสริมศีลธรรมค้ำจุนสังคม พันธกิจ ให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมให้ประชาชนนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้จริง
4. บทบาทในการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ใน ภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์
5. การมีจิตสาธารณะ หมายถึง ภารกิจที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยมุ่งเน้นประโยชน์และความสุขที่จะเกิดแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยทางธรรมชาติทั้งในด้านของเครื่องนุ่งห่มเครื่องดื่ม ยารักษาโรค ที่พักพิง จัดตั้งให้มีโรงพยาบาลโดยการบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนพุทธศาสนิกชนร่วมกันบริจาคทรัพย์ หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้นำมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ได้แก่ พระสังฆาธิการสังกัดมหานิกายในจังหวัดนครพนม จำนวนประชากรในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 952 รูป กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ พระสังฆาธิการสังกัดมหานิกายในจังหวัดนครพนม จำนวน 282 รูป

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ (interview form) โดยแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์ทั้ง 2 แบบ ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) กับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จำนวน 8 รูป โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ซึ่งมีเงื่อนไขว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป พร้อมเป็นผู้ที่ทราบถึงบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม เป็นอย่างยิ่ง คือ 1) เจ้าคณะจังหวัดนครพนม จำนวน 1 รูป 2) เจ้าคณะอำเภอ จำนวน 2 รูป 3) เจ้าคณะตำบล จำนวน 2 รูป 4) เจ้าอาวาส จำนวน 3 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือทั้ง 2 ส่วนดังนี้

1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเพื่อวิจัยบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม โดยแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร

ด้านบทบาทในการบริหาร และด้านการมีจิตสาธารณะ ของพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม 30 ข้อ

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม ทั้ง 5 ด้าน ลักษณะแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (open-ended Form)

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ โดยแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์ทั้ง 2 แบบ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview)

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1) การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1) มหาวิทยาลัยนครพนมทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เจ้าคณะจังหวัดนครพนม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม จำนวน 282 รูป

1.2) ขอความร่วมมือจากพระสังฆาธิการในการตอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 282 รูป

1.3) ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เพื่อนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลต่อไป

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม สัมภาษณ์พระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม จำนวน 8 รูป

2.2) นำผลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มาวิเคราะห์และตรวจสอบยืนยันข้อมูล และการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นครั้งสุดท้าย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณของบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) สถิติที่ใช้ คือ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD. (Least Significant Different)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา แนวทาง ปัญหา และอุปสรรคการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม จากแบบสอบถามปลายเปิด โดยวิธีการแจกแจงความถี่ (frequencies) และการพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทำการวิเคราะห์เนื้อหา จาก พระสังฆาธิการ เกี่ยวกับทัศนคติความเห็นทั้ง 3 แผนก คือ การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติแผนกนักธรรม การจัดการเรียนการสอนแผนกบาลี และให้มีการจัดการเรียนการสอนสายสามัญทั่วไป

ผลการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 282 รูป ส่วนใหญ่มีอายุพรรษา 11 - 15 ปีขึ้นไป จำนวน 128 รูป คิดเป็นร้อยละ 45.39 วุฒิมหาบัณฑิตสายสามัญส่วนใหญ่เป็นปริญญาตรี จำนวน 182 รูป คิดเป็นร้อยละ 64.54 วุฒิการศึกษาทางธรรมส่วนใหญ่เป็นนักธรรมชั้นเอก จำนวน 144 รูป คิดเป็นร้อยละ 51.1 ตำแหน่งพระสังฆาธิการส่วนใหญ่เป็นเจ้าอาวาส จำนวน 157 รูป คิดเป็นร้อยละ 55.67 ประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีระยะเวลา 5 - 10 ปี จำนวน 133 รูป คิดเป็นร้อยละ 47.16

1.2 ระดับบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม จำแนกตาม วุฒิการศึกษาสามัญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับระดับบทบาทจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ($\bar{X} = 5.00$) รองลงมา คือ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ($\bar{X} = 4.39$) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.37$) ด้านการมีจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 4.33$) และ ด้านบทบาทในการบริหาร ($\bar{X} = 4.30$) ตามลำดับ

1.3 การเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มหานิกายในจังหวัดนครพนม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย แตกต่างกัน

โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา พบว่า มีความแตกต่างกัน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ($F = 7.281$, $Sig = .000$) และด้านการมีจิตสาธารณะ ($F = 8.091$, $Sig = .000$) อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า มีความแตกต่างกันทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ($F = 2.041$, $Sig = .010$) ด้านการบริหารจัดการ ($F = 3.071$, $Sig = .028$) ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ($F = 5.407$, $Sig = .001$) ด้านบทบาทในการบริหาร ($F = 7.599$, $Sig = .000$) และด้านการมีจิตสาธารณะ ($F = 12.660$, $Sig = .000$) อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า มีความแตกต่างกัน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ($F = 2.812$, $Sig = .000$) ด้านการบริหารจัดการ ($F = 3.893$, $Sig = .004$) และด้านบทบาทในการบริหาร ($F = 2.561$, $Sig = .039$) อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า มีความแตกต่างกัน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ($F = 2.120$, $Sig = .000$) ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ($F = 2.336$, $Sig = .025$) ด้านบทบาทในการบริหาร ($F = 3.201$, $Sig = .003$) และด้านการมีจิตสาธารณะ ($F = 2.291$, $Sig = .028$) อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยภาพรวม จำแนกตามประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ พบว่า มีความแตกต่างกันทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ($F = 1.814$, $Sig = .021$) ด้านการบริหารจัดการ ($F = 2.896$, $Sig = .036$) ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ($F = 6.369$, $Sig = .000$) ด้านบทบาทในการบริหาร ($F = 2.996$, $Sig = .031$) และด้านการมีจิตสาธารณะ ($F = 4.681$, $Sig = .031$) อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม จากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 8 รูป ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดังนี้

2.1 ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การปกครองของคณะสงฆ์ไทยเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน และมีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535 ได้ลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ ดังนี้ มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมหลักการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม

2.2 ด้านการบริหารจัดการ บริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นพระองค์ได้ทรงประกาศคำสอนใหม่ ซึ่งเป็นการปฏิวัติต่อคำสอนของพราหมณ์กำจัดความเชื่อถือเรื่องวรรณะ ไม่ให้ถือเอาชาติกำเนิดเป็นเครื่องแบ่งแยกความสูง ต่ำ และสิทธิของมนุษย์ให้ถือว่าทุกคนทุกวรรณะเกิดมามีความเสมอภาคกัน จะดีจะชั่ว จะประเสริฐ หรือต่ำทราม เพราะการกระทำและการประพฤติดีของตนเอง จะเป็นกษัตริย์พราหมณ์แพथย์ ศูทร จันทรหรือปุกสะก็ตาม ทำดีก็ได้ผลดีเหมือนกัน ทำชั่วก็ได้ผลชั่วเหมือนกัน คนใดปฏิบัติธรรมก็ได้ความสงบทางจิต มีความก้าวหน้า ถึงจุดหมายของศาสนาได้เหมือนกัน ชาติกำเนิดไม่สำคัญ นอกจากทรงประกาศคำสอน เพื่อให้เกิดผลทางการปฏิบัติทางความเชื่อถืออย่างใหม่ของประชาชนแล้ว พระพุทธเจ้าทรงนำหลักการนี้มาปฏิบัติให้เกิดผลในรูปสถาบันด้วย ทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้น คณะสงฆ์นี้เปิดรับบุคคลทุกวรรณะและนอกรวรรณะ ทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์แล้วมีสิทธิเสมอกันในทางด้านการปกครองและชีวิตทางสังคม มีข้อกำหนดเพียงให้แสดงความเคารพกันตามลำดับอายุ สมาชิกภาพ และมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการศึกษาอบรมตลอดจนปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดที่ชีวิตในสงฆ์จะเข้าถึงได้

2.3 ด้านประสิทธิภาพการบริหาร การบริหารงานคณะสงฆ์ไทยให้มีประสิทธิภาพจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในการสนองงาน คณะสงฆ์เพื่อสนับสนุนส่งเสริม ทำนุบำรุงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ อุปถัมภ์คุ้มครองและพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ดูแลรักษาศาสนสมบัติพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางวิชาการพระพุทธศาสนาโลก รวมทั้งให้การสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนา วิสัยทัศน์ พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง พุทธศาสนิกชนเข้มแข็งมีความสุขด้วยหลักพุทธธรรม ส่งเสริมศีลธรรมค้ำจุนสังคม พันธกิจ ให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมให้ประชาชนนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้จริง

2.4 ด้านบทบาทในการบริหาร ความสามารถในการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ใน ภารกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการปกครอง ได้แก่ การปกครอง สอดส่อง ดูแลความเรียบร้อยให้ภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย และคำสั่งของมหาเถรสมาคม อีกทั้งจัดระบบการบริหารจัดการกิจการภายในวัดในแต่ละด้านอย่างชัดเจน

2) ด้านการศึกษา ได้แก่ การดำเนินการส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์สามเณร และคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ตามความสามารถ

3) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติ อันจะยังผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติมีความผาสุกสันติสุข และมีความเจริญก้าวหน้า

4) ด้านสาธารณูปการ ได้แก่ การพัฒนาวัด การบำรุงรักษาวัด การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานภายในวัด ให้เรียบร้อยตั้งมเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล

5) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณร และประชาชน ทั้งจิตใจ และทางวัตถุที่ไม่ขัดพระธรรมวินัย และสมณวิสัยเพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชน แห่งวัดนั้น ๆ และทั่วไป

6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เด็กและประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งในและนอกระบบ การศึกษาของรัฐ เพื่อที่จะสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติด้านการสาธารณสงเคราะห์

2.5 ด้านการมีจิตสาธารณะ ภารกิจที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยมุ่งเน้นประโยชน์และความสุขที่จะเกิดแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยทางธรรมชาติทั้งในด้านของเครื่องนุ่งห่มเครื่องดื่ม ยารักษาโรค ที่พักพิง จัดตั้งให้มีโรงงาน จัดสร้างโรงพยาบาลโดยการบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนพุทธศาสนิกชนร่วมกันบริจาคทรัพย์ หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการอภิปรายผลของการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. บทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน คือด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รองลงมา คือด้านประสิทธิภาพการบริหาร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการมีจิตสาธารณะ และด้านบทบาทในการบริหาร ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า บทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม ได้ปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ทั้ง 5 ด้าน ด้วยความเรียบร้อยด้วยดี เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

อย่างน่าพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพระปลัดเกียรติดีศักดิ์ สิมทิวรรกุล (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของ พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัย พบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พระสังฆาธิการในทุกระดับ ต้องช่วยกันขับเคลื่อนกิจการงานคณะสงฆ์และประสาน สัมพันธ์กันอย่างมีระบบระเบียบ มีความเคารพให้เกียรติกัน มีความสมัคสมานสามัคคีแก่กัน มีการจงใจและให้ขวัญ กำลังใจ ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม ภายใต้พระธรรมวินัย กฎระเบียบข้อปฏิบัติและประเพณีวัฒนธรรมอันถูกต้องดีงาม กิจการงานคณะสงฆ์ย่อมบังเกิดความเจริญรุ่งเรือง สร้างความมั่นคงยั่งยืนให้เกิดแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา พระ สังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสอดคล้องกับการวิจัย ของพระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ชีรปัญญา (2550) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการ ปฏิบัติงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับเกณฑ์ดี และสามารถสนองงานคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านการอบรม ความรู้ด้านศีลธรรม โดยวิธีการต่าง ๆ ส่วนพระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวกนั้น ส่วนใหญ่มีระดับพรรษายังไม่มาก และมีความรู้ ด้านการศึกษาในระดับสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ด้านพระปริยัติธรรมอยู่ในเกณฑ์ระดับดี และมีความรับรู้และพัฒนาการในเชิงการปฏิบัติด้านการเข้ารับอบรมความรู้ในด้านศีลธรรมด้านต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ ระดับดี ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรในอนาคตเพื่อรองรับกับกิจการงานคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารควร จัดการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรสงฆ์เพิ่มขึ้น เป็นกำลังในการพัฒนาคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนาต่อไป

2. การเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม จำแนกตามคุณลักษณะด้าน จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตำแหน่ง ประสบการณ์ การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการ สามารถอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้

2.1 พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม โดยภาพรวม จำแนกตามจำนวนพรรษา มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร และด้านการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาที่แตกต่างกัน อาจจะมีทัศนคติ แนวความคิด ความเข้าใจ การติดต่อ การปฏิสัมพันธ์ ต่อบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรุฒ นรรัตน์ (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการต่อการ บริหารงานคณะสงฆ์ กรณีศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาแตกต่างกัน จะมีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์แตกต่างกัน

2.2 พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกาย ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความแตกต่าง กันทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ด้านบทบาทใน การบริหาร และด้านการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการ ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญที่ต่างกัน อาจจะมีทัศนคติ แนวความคิด ความเข้าใจ การติดต่อ การปฏิสัมพันธ์ ต่อบทบาท

พระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหัสณัย สุวรรณจินดา (2555) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน

2.3 พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ด้านบทบาทในการบริหาร และด้านการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมที่แตกต่างกัน อาจจะมีทัศนคติ แนวความคิด ความเข้าใจ การติดต่อ การปฏิสัมพันธ์ ต่อบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมชัย อภิชาโต (2554) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน

2.4 พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่งแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ด้านบทบาทในการบริหาร และด้านการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งที่แตกต่างกัน อาจจะมีทัศนคติ แนวความคิด ความเข้าใจ การติดต่อ การปฏิสัมพันธ์ ต่อบทบาท พระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชรัตน์ ฐิตคุโณ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน

2.5 พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ด้านบทบาทในการบริหาร และด้านการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน อาจจะมีทัศนคติ แนวความคิด ความเข้าใจ การติดต่อ การปฏิสัมพันธ์ต่อบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทร วัชรกิจ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการฝ่ายมหานิกายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ การติดต่อประสานงานการทำงาน คือ การเดินทางไปประชุมเสียเวลามาก เสียค่าใช้จ่ายสูง การเดินทางไกลลำบาก การปกครองเป็นงานที่มีสำคัญอย่างยิ่งที่คณะสงฆ์พระสังฆาธิการทุกระดับ พึงดำเนินการขยายอาณาเขตบริเวณ เพิ่มประชากรหรือศาสนทายาท สัมพันธ์กับงานด้านการสาธารณูปการ คือ การสร้างวัด ตั้งวัด และ การพัฒนาที่พักสงฆ์ปัจจุบันมีจำนวนมาก พัฒนาให้เป็นวัดที่ถูกต้องตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การมีปริมาณจำนวนวัดเพิ่มขึ้น จักเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงบุคลากรทางสงฆ์ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

3.2 ด้านการบริหารจัดการ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ พระสังฆาธิการปฏิบัติงานอยู่ในระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยมีความขัดแย้งเป็นตัวปัญหา ในเรื่องการบริหารจัดการ เช่น ด้านการก่อสร้างศาสนวัตถุ ความสมัครสมานสามัคคี ควรเน้นด้านการอบรมทั้งการอบรมกิจการของสงฆ์ การอบรมวิชาการเกี่ยวกับบ้านเมืองเพื่อให้ทันกับยุคสมัยใหม่ ซึ่งการอบรมเป็นการประพฤติตามหลักอภินิหารธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม

3.3 ด้านประสิทธิภาพการบริหาร มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ พระสังฆาธิการยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหาร การบริหารงานคณะสงฆ์ไทยให้มีประสิทธิภาพจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในการสนองงานคณะสงฆ์ เพื่อสนับสนุนส่งเสริม ทำนุบำรุง คืออุปถัมภ์คุ้มครองและพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ดูแลรักษาศาสนสมบัติพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางวิชาการพระพุทธศาสนาโลก

3.4 ด้านบทบาทในการบริหาร มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ พระสังฆาธิการส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับบทบาทในการบริหาร เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามนโยบายของมหามติมหาเถรสมาคม และเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

3.5 ด้านการมีจิตสาธารณะ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น ซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ยังมีน้อย อาจเป็นเพราะคนชรา คนพิการ และผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการน้อย พระสงฆ์จะเป็นผู้นำชาวบ้านในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การดำเนินการสร้างศาลาประชาคมหมู่บ้าน ห้องสมุดประจำชุมชน โรงเรียนการกุศล สถานพยาบาลชุมชน โรงเรียนศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้ทราบบทบาทพระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชน และเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ และได้ทราบถึงกระบวนการบริหาร และปัจจัยที่เสริมสร้างกระบวนการการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพราะพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวพิธีกรรม สามารถเป็นที่ปรึกษาและแนะนำชาวบ้าน อบรม สั่งสอน สถาปนาศาสนานับว่ามีบทบาทสูงยิ่งในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1. ทางคณะสงฆ์ควรจะศึกษาข้อมูลจากงานวิจัย และนำไปเผยแพร่และปฏิบัติให้ถูกต้อง
- 1.2. นำผลการวิจัยที่ได้ นำสู่การปฏิบัติของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อพัฒนาระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นครพนมและในจังหวัดอื่น ๆ
- 2.2 ควรศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับภาค
- 2.3 ควรศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยการประยุกต์ตามหลักธรรมาภิบาลหรือหลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมชัย อภิชาติ. (2554). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์พระพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา. (2550). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า). (2554). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีวรกุล. (2548). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระวิรุฒ นรรัตน์. (2552). *บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- พระหัตถ์นัย ปรีบุญโณ (สุวรรณจินดา). (2555). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระอธิการชรัตน์ ลีตคุโณ. (2554). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครพนม. (2565). คู่มือปฏิบัติงานการคณะสงฆ์. นครพนม: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครพนม.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2542). คู่มือพระสังฆาธิการ และพระวินยาธิการ พระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพียร์เพื่อพุทธศาสน์.